ואין אני קורא בה אשת שני מתים. וא"ת והכא מאי נפקא מינה אם היא אשת שני מתים הא אמרינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא:) דזיקת שני יבמין דרבנן גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות וזה לא שייך הכא וי"ל דהתם במאמר דרבנן הויא זיקת ב' יבמין דרבנן אבל בעלמא הוי דאורייתא: **מה** נפשך אי קידושי ראובן כו'. פי' בקונטרס דמשום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא ליה הי מינייהו הוו קידושין וקשה דרב אסדא גופיה פשיטא ליה דהוו קידושין ורבה בר רב הונא נמי מזר בו מכח דברי רב אסדא ונראה דמספקא ליה אי גמרי קדושי ראשון אי פקעי: **גמרו** קידושי ראשון. והא דאמרי' בפ"ק דקידושין (דף ז.) בהמה של שני שותפין הקדש חייב ומזר ולקחה והקדיש חייב כו' הא לא הקדישה לא גמרי שאני התם דאפשר שתרעה ויהיו חייב דמיה הקדש וחייב מולין אבל הכא דאי אפשר שתהא חייב מקודשת דכי יקח איש אשה כתיב לא אלי אשה מסתבר למימר או גמרי או פקעי ואע"ג דהתם מדמי למקדש חצי אשה לא קשה מידי דמייתי שפיר דהיכא דאיכא דעת אחרת לא פשטי בכולה אי נמי איכא למימר דבהמה של שני שותפין ששייר בקניינו קלת שהרי בהמה היתה בת הקדש לפיכך לא גמרי אבל הכא חייב שפחה לא היתה בכלל קידושין: **אבל** אם כתב עליו אונו זהו שחרורו. וא"ת הא דאמר אמימר לעיל (דף מ.) המפקיר עבדו אין לו תקנה דאיסורא דאיכא גייה לא מצי מקני ליה וכאן משמע דיש לו תקנה בשטר ועל כרחך לא משחרר ליה עד שיברח דאי לאלתר חייל השחרור היכי מזדין ליה ומסר ליה לעובד כוכבים להשתעבד בו וי"ל דלא דמי למפקיר דעובד כוכבים לא קני ליה אלא למעשה ידיו ואכתי פש ליה גבי ישראל ממונא דקני ליה לקנס ולוולדות ולא הפקיעו ממנו חכמים עד אחר שיכתוב לו גט שחרור: **הא** לגופא. פי' בקונט' גבי עבד קבע לו זמן שאם לא יפדהו יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו משתעבד בו וכיון דמזלזל בתקנתא דרבנן קנסוה אע"ג דלא מטא זימניה וגבי שדה איירי דקבע ליה זמן לפירי שאם לא יפדהו עד הזמן יאכל הפירות משם ואילך עד שיפרע הלכך אפי' מטא זימניה אין לו אלא פירות ותימה כיון דעד דלא מטא זימניה אין לו פירות מה שייך לומר פטור מן המעשר ועוד דהוה ליה למימר אידי ואידי בין מטא זימניה בין לא מטא זימניה ומדנקט לא מטא זימניה משמע דלא מתוקמא ההיא דמעשר אלא בלא מטא זימניה ונראה לפרש הא לגופא הא לפירא כמו הא גופא והא פירא דגבי עבד אע"ג דלא מטא זימניה הגוף בגיו העובד כוכבים ומפקיעו מן המצות ומע"ה יוצא לחירות אבל בשדה אין לו לישראל אלא פירות והשדה ברשות העובד כוכבים ופטור: נשלוה

[6] ואין אני קורא בה אשת שני מתים מה נפשך אי קדושי דראובן קדושין קדושי דשמעון לאו קדושין ואי קדושי דשמעון קדושין קדושי דראובן לאו קדושין [א]איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אמר ר"ג פקעו קדושי ראשון ר' זירא אמר רב נחמן גמרו קדושי ראשון א"ר זירא כוותיה דידי מסתברא דכתיב [1]לא יומתו כי לא חופשה [2]הא חופשה יומתו א"ל אביי ולתנא דבי ר' ישמעאל דאמר בשפחה כנענית המאורסת לעבד עברי הכי נמי דכי חופשה יומתו אלא מאי אית לך למימר שחופשה וחזרה ונתקדשה הכא נמי שחופשה וחזרה ונתקדשה [3]אמר רב הונא בר קטינא א"ר יצחק מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשאה בת חורין (ג) כמאן כר' יוחנן בן ברוקה [4]דאמר על שניהם הוא אומר [2]ויברך אותם אלהים ויאמר וגו' פרו ורבו ומלאו וגו' [5]אמר רב נחמן בר יצחק לא מנהג הפקר נהגו בה: **מתני'** [6]המוכר עבדו לעובדי כוכבים או [7]לחוצה לארץ יצא בן חורין: **גמ'** [8]ת"ר [9]המוכר עבדו לעובדי כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו מאי אונו אמר רב ששת [10]דכתב ליה הכי לכשתברח ממנו אין לי עסק בך: ת"ר [11]לוה עליו מן העובד כוכבים כיון שעשה לו עובד כוכבים נמוסו יצא לחירות מאי נמוסו אמר רב הונא בר יהודה נשקי מתיב רב ששת [12]האריסין והחכירות וארסי בתי אבות ועובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל אע"פ שעשה לו נמוסו פטורה מן המעשר ואי ס"ד נשקי שדה בת נשקי היא אלא א"ר ששת זמן קשיא זמן אזמן ל"ק הא דמטא זמניה הא דלא מטא זמניה אלא גבי עבד דמטא זמניה צריכא למימר [13]אלא אידי ואידי דלא מטא זמניה ול"ק הא לגופא והא לפירא [14]ואי

ואין אני קורא בה אשת שני מתים. לומר חייה היתה לזה וחייה לזה ומכח שניהם היא באה ואמרי' ביבמות (דף לא:) ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה השני מאמר ומת חוללת ולא מתיבמת שנאמר ומת אחד מהם וגו' (דברים כה) מי שעליה זיקת יבם א' ולא שעליה זיקת שני יבמין חזו ע"י מאמר לא יאתה מזיקת יבום הראשון כולה ובמקצתה חל עליה זיקת יבום השני אבל הכא לא זיקת שניה עלה דאד מנייהו קדושין גמורים ולאידך לאו כלום ומיהו משום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא לן הי מנייהו הוו קדושין והשתא דמתו להו מתיבמת לגוי ממה נפשך כו': **וחזרה ונתקדשה לשמעון.** ולאו משום אחיו נקט ליה: **פקעו קדושי ראשון.** אפי' למ"ד מקודשת בא השחרור והפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והויא לה כקטן שנולד: **גמרו קדושי ראשון.** ע"י השחרור גמרו דעד עכשיו הגא עליה באשה ומלקות היה אפילו מזיד ומכאן ואילך הגא עליה במיתה: **לא יומתו כי לא וגו'.** ומוקמינן לה בחציה שפחה וחציה בת חורין וס"ל דה"ק אינן מיידין מיתה משום א"א כי לא חופשה לאחר קידושין הא חופשה לבתר הכי יומתו דהוי לה אשת איש גמורה: **ה"ג.** הא חופשה בתר אירוסין יומתו וכי קידושין ראשונים כלום היו: **אלא מאי איש לך למימר.** דוקיא דקרא הכי משמע: **הא חופשה וחזרה ונתקדשה.** יומתו אם ניאפה עם אחר: **כר' יוחנן בן ברוקה.** במס' יבמות: **על שניהם הוא אומר כו'.** דאשה נמי מיפקדה אפריה וכביה: **מנהג הפקר היו נוהגין בה.** בזנות דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה: **מתני' יצא לחירות.** אם ברח מן העובד כוכבים או שקנסוהו ב"ד לפדותו כדאמר לקמן[1] דקונסים אותו לפדותו וכשיפדנו לא ישתעבד לו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המצות. וכן לא"ל יצא לחירות מפני שהוציאו מארץ לחולה לארץ וכגמרא[2] מפרש את מי קנסו אם את הלוקח או את המוכר: **גמ' אומו.** שטר: **לכשתברח.** מן העובד כוכבים אין לי עסק בך: **נמוסו.** לקמן מפרש: **יצא לחירות.** דהויא כמכירה וקנסוהו רבנן: **נשקי.** חותם וסי' עבדות שתולין לעבדים בגוארייהם: **האריסין.** ישראל שנעשה אריס לעובד כוכבים בקרקע העובד כוכבים וקסבר יש קנין לעובד כוכבים בארץ להפקיע מיד מעשר[3]: **אריס.** למחצה לשלש ולרביע: **חכירות.** שקבלה מן העובד כוכבים בכך וכך מטין לשנה: **וארסי בתי אבות.** כלומר אריסות קבועה ועומדת מאבות שהיו אבותיו של ישראל אריסין בקרקע זה לאבותיו של עובד כוכבים זה אפ"ה לא הוי כקנוי לישראל אלא של עובד כוכבים הוא ופטור מן המעשר ישראל זה בחלקו: **אף על פי שעשה לו.** לישראל נמוסו: **זמן.** אם לא פרעתיך לזמן פלוני יהא חלוט לך: **קשיא זמן אזמן.** דגבי עבד חשיב לה מכירה וגבי שדה לאו מכירה היא: **הא דמטא זימניה.** הך דגבי עבד: **אלא גבי עבד דמטא זימניה.** בלשון קשיא הוא: **הא לגופא.** גבי עבד דקבע בו זמן לגופו שאם לא יתן לו עד אותו זמן יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו היה משתעבד בו וכיון דזלזל בתקנתא דרבנן דאסרו למכור עבד לעובד כוכבים קנסוהו ואע"ג דלא מטא זימניה. וגבי שדה דקבע לו זמן לפירות עכשיו לא תאכל הפירות ואם לא אפרע לך ליום פלוני אכול פירות עד שאפרע מעותיך הלכך אפי' מטא זימניה לאו מכירה היא וכ"ש בדלא מטא זימניה:

הכי

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה עז סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סי' מד סעי' יב וע"ש:

קיד ב מיי' פ"ג מהלכי איסורי ביאה הלכי יג סמג לאוין קכה:

קטו ג מיי' פ"מ מהל' עבדים הלכה ח סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פ:

קטז ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם בהג"ה:

קיז ה מיי' פ"ש מהל' תרומות הלכה ח:

קיח ו מיי' פ"מ מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' פ בהגה"ה:

מוסף רש"י

אין אדם עומד על דברי תורה. על מוריו לאומרן בהלכתן (שבת קכ:). **אלא אם כן נכשל בהן.** עד שאומרן ב' וג' פעמים בטיטא דהיינו טעמי תורה המסופקין (שם) כשהתלמיד נכשל בשמועתו פעם ראשונה ושניה הוא עומן לב לעמוד על שמועתו (חגיגה יד:).

תוספות רי"ד

אמר רב (חנה) [הונא] בר קטינא אמר רב יצחק מעשה בשפחה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשו אותה בת חורין כמאן כר' יוחנן בן ברוקה דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו אמר רב נחמן בר יצחק לא התם מנהג הפקר נהגו בה: **מתני'** המוכר את עבדו לכנענים או לח"ל יצא ב"ח. אין פודים את השבויים יתר על דמיהם מפני תקון העולם. אין מבריחים את השבויים מפני תקון העולם רשב"ג אומר מפני תקון שבויים. אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן עובדי כוכבים יתר על דמיהן מפני תקון העולם. פי' כשמכרום אותו לכנענים הפקיעוהו מן המצות אי נמי כשמכרוהו לח"ל הפקיעו ממצות הנהגות בא"י לפיכך קונסים אותו שיצא לחירות: ת"ר המוכר עבדו לכנעני יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זָרַע וְהוּא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפֹדֶה לֹא נִפְדֶּתָה אוֹ חָפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמָתוּ כִּי לֹא חָפְשָׁה: ויקרא יט כ
2. וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל הָאָרֶץ: בראשית א כח

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמאן כר"י בן ברוקה. נ"ב עיין תוס' לעיל ד' מא ע"ב דמשחלרין אותה משום שהיא מלוה רבה וכן בנדרים ד' מז ע"ב שיתחל ר"א עבדו להשליש לעשיר ופריך מלוה הבאה בעבירה היא ומשני מלוה דרבים שאני וכ"כ התוס' שבת ד' ד [והשאר חסר]:

מסורת הש"ס

א) [לקמן פב:], ב) יבמות סו. לעיל לח., ג) שבת קיח. יבמות פה: [קדושין לה.], ד) [לעיל לח: יבמות סו.], ה) [ערכין כט:], ו) [עי' תוס' לקמן מד ע"ב ד"ה לח"ל], ז) [לקמן פה: קדושין י. [תוס' ע"ז פ"ד], ח) [עי' תוס' ב"ב מג. ד"ה אין לי], ט) והרי משכון דלפירא וזמן לגופיה הכא במאי עסקי' בשלוה. ס"א מג"ל, י) [דף מד.], כ) [לקמן מה.], ל) [לקמן מז.],

א) [לקמן פב:], ב) יבמות סו. לעיל לח., ג) שבת קיח. יבמות פה: [קדושין לה.], ד) [לעיל לח: יבמות סו.], ה) [ערכין כט:], ו) [עי' תוס' לקמן מד ע"ב ד"ה לח"ל], ז) [לקמן פה: קדושין י. [תוס' ע"ז פ"ד], ח) [עי' תוס' ב"ב מג. ד"ה אין לי], ט) [דף מד.], כ) [לקמן מה.], ל) [לקמן מז.],

הכי גרסינן **ואיכעיא אימא בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו.** הא דשדה כגון שלוה העובד כוכבים מישראל על מנת שאם לא אפרע לזמן פלוני בא ומשכנני מקרקע זו ותהא שלך והא דקתני פטורה מן המעשר כל זמן שלא בא ישראל ומשכנו דאע"ג דמטא זמניה הוא בחזקת העובד כוכבים ואם היה ישראל טוטל חלק בפירות פטורה מן המעשר. וגבי עבד כי האי גוונא קנסוה רבנן לישראל ואע"פ שלא משכנו העובד כוכבים עדיין בעבד זה קנסוהו הואיל ועבר זמנו ולא פרע. **גאלו.** העובד כוכבים לעבד. **בחובו.** שהיה לו על ישראל והוא לא מכרו לו ולא לוה עליו: **סיקריקון.** בשעה שישראל מופקרין להריגה ואמר לעובד כוכבים שא קרקע זו לו עבד זה והניחני: **לא יצא לחירות.** דאונס הוא וליכא למקנסיה: **חייב לעשר.** עליה דהוי כמוכר: **באנפרות.** הפסד: **דקא משחרשי ליה.** הרי נהנה מהם שפורע חובו הילכך לענין עישור חייב במעשר ומיהו גבי עבד קנסא משום מכירה היא וזה לא מכר מדעתו אלא שלא לרצונו גבאו ואמאי נקנסיה: **פרהנג.** מציק ושם עלילות ומכרו לו בדמי אנפרותו שהעליל עליו: **היה לו לפיים.** בדבר אחר: **ולא פיים.** ומסרו לו מדעתו: **לשלשים יום.** ולאחר שלשים יחזור אליו: **לפרהנג עובד כוכבים.** וקס"ד לעבוד עבודת המלך עד זמן פלוני ולשוב: **חוץ ממלאכתו.** גופו קנוי לך ובלבד שלא תשתעבד בו שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו לולדות דהשתא לא מפקע ממלות לחלל שבתות. ס"ג מכרו למלאכתו חוץ משבתות וימים טובים מהו: **לגר תושב.** שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות: **פשוט מיהא.** מתניתא: **חדא.** מהכא בעיא: **עיין במכילתיך.** במשנה הסדורה לך לידע מה נשיב: **המוכר ביתו לעובד כוכבים.** בארץ ישראל דאמר קרא לא תחנם[ע] לא תתן להם חנייה בקרקע (ע"ז דף כ.): **וכותב.** לו שטר: **ומעלהו בערכאות שלהן.** לאותמו אף על פי שאסיבות הוא להם: **ודילמא.** הא דלא גזור רבנן בהך דילמא אתי לזבוני מדעתו: **הני מילי בית.** דלא סגי ליה לאינש בלא בית ולא עבידי אינשי דמזבני: **אבי לזבוני.** וגזיריון בהא אטו מכירה דעלמא ולא תפשוטו: **שלא לבו רבי אמי.** להך דבעו מייתי: **מיני אמי כר נתן אלא תורה.** הוראה זו לישראל: **קונסים אותו.** לפדות מיד העובד כוכבים: **דוקא או לאו דוקא.** דלא קנסינן ליה כולי האי וגזרמא קאמר: **עד עשרה.** אלמא בהך דקנוס רבנן במכירה דידהו לא קנוס כולי האי: אין מוכרין בהמה גסה גזירה משום שאלה ושכירות ונסיוני במסכת ע"ז (דף טו.): **שאני עבד.** כלומר לעולם אימא לך דעבד דוקא ושאני עבד כו': **או לאו דוקא.** דאי בעו מייתי טפי קנסינן ליה עד דפריק ואורחא דמלתא הוא דנקט: **עד מאה.** וקס"ד ה"ה לעבד: **שאני עבד דלא הדר ליה.** כלומר דילמא תרוייהו דוקא ועבד הייו טעמא דלא קנסוהו כולי האי דלא הדר למריה בתר דפריק ליה דהא תנן יצא לחירות: ופרכינן **אלא בהמה מ"ט קנסינן ליה כולי האי משום דהדרה ליה ליקנסיה טפי חד.** מכדי דמיה היה לך לקנסו יותר מן העבד ותו לא הואיל וטעמא משום דהדרה ליה הוא אין כאן אלא כדי דמיה ואתה קונסו מי' עד ק' אוי לו בחזרה זו: **מילתא דלא שכיחא היא.** שימכרוהו לעובד כוכבים: **מהו שיקנסו אם בנו.** לפדותו: **אם תימצי לומר.** הך דמבעיא לן בבכורות כהן הלורם אחן הבכור ועבר משום כל מוס לא יהיה בו[ד] דאמרי' התם לא ישחט עולמית ומבעיא לן גרס ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ואם תימצי לומר בהיא דקנסוהו הא דהכא לא מיפשט לן מיניה דהתם קא עבד אבוה איסורא דאורייתא אבל מוכר עבדו לעובד כוכבים איסורא דרבנן הוא דעבד: ואם

בשלוה על מנת למשכנו בו'. פירש בקונטרס שאם לא אפרע עד זמן פלוני בא ומשכנני מקרקע זו ותהא שלך וכל זמן שלא בא ישראל ומשכנו הוי בחזקת עובד כוכבים וגבי עבד כי האי גוונא קנסוה רבנן לישראל הואיל ועבר הזמן ולא פרע ואע"פ שלא משכנו עדיין וקשה דהוה ליה למימר אידי ואידי דמטא זמניה לכך גרלאה דאתא לשנוי שנויא קמא הא דמטא זמניה והא דלא מטא זמניה והא דאקשינן גבי עבד דמטא זמניה לריכא למימר בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו דס"ד כיון דלא משכנו עדיין לא יצא לחירות קא משמע לן דהואיל

וכידו למשכנו דיוצא לחירות:

המוכר עבדו **לפרהנג** עובד כוכבים. פי' בקונטרס מציק ושם עלילות ומכרו לו באותן דמים שהעליל וקשה דלא שייך על זה לשון מכירה ולישנא שהיה לו לפיים ולא פיים לא משמע הכי ועוד דמדמי למוכרו לשלשים יום וגרלאה דהפרהנג טוטל עבדו על כורחו אלא שנותן לו דמים לכך פריך דאמאי יצא לחירות כיון דהוי בעל כורחו כמו גבאו בחובו ומשני דהיה לו לפיים דכיון דנותן דמים ולאי היה מתפייס בדבר מועט ומדמי לו נמי למוכרו לשלשים יום דאמר שגומר מלאכתו דרכו להחזירו לישראל

וישראל מחזיר לו הדמים:

וכותב ומעלה בערכאות שלהם. פירש בקונטרס אף על פי דאסיבות הוא להן וקשה דשטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים מכשרינן[ב] ולא מפלגינן בין לכתחילה בין לדיעבד ומפרש רבינו תם דאע"ג דגרלאה כמקיים המקח שרי הכא וההיא דפרק קמא דע"ז (דף יג.) הולכין לייל של עובדי כוכבים ולוקחים מהן בהמה ועבדים מפני שהוא כמגיל מידם ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים התם נמי מקיים המקח ומתפרסם הדבר שמהנה לעבודת כוכבי' ואפי' הכי שרי: **או** לאו דוקא. פירש בקונטרס דלא קנסינן ליה כולי האי וגחזמא קאמר וקשה דאם כן איזה שיעור יהיב דאמאי לא ידע ההיא דקונסין אותו עד עשרה דיממא ביה ההוא שיעורא וגרלאה לפרש או לאו דוקא אלא אפילו ביותר ממאה קנסינן ליה עד דפריק בענין שפי' בקונטרס באיכא דאמרי ומייתי מבהמה דקונסין אותו עד עשרה בדמיה אלמא לאו דוקא דהוא הדין טפי בדקאמר הכא עד מאה גבי עבדים והוא הדין דהכא לאו דוקא: **התם** דאיסורא דאורייתא. ובפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות לד:) גבי לרס אחן הבכור קאמר דליכא למיפשט מהכא דשאני עבד דמפקע ליה ממלות אם כן הוה מצי למימר הכא אם תימצי לומר דהתם לא קנסו הכא קנסו משום דמפקע ליה ממלות וכן התם הוה מצי למימר איפכא כי הכא: ונטייבה

ואי בעית אימא בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו: ת"ר [א]גבאו בחובו או שלקחו סיקריקון לא יצא לחירות ובחובו לא ורמינהי [ב]הרי שאנסו בית המלך גורנו אם בחובו חייב לעשר אם [ג]באנפרות פטור מלעשר שאני התם דקא משתרשי ליה תא שמע דאמר רב המוכר עבדו לפרהנג עובד כוכבים יצא לחירות [ד]התם הוה ליה לפיים ולא פיים גופא אמר רב המוכר עבדו לפרהנג עובד כוכבים יצא לחירות מאי הוה ליה למעבד הוה ליה לפיים ולא פיים [ה]בעי ר' ירמיה מכרו לשלשים יום מהו תא שמע דאמר רב המוכר עבדו לפרהנג עובד כוכבים יצא לחירות התם בפרהנג עובד כוכבים שאינה חוזרת מכרו חוץ ממלאכתו מהו חוץ מן המצות מהו חוץ משבתות וימים טובים מהו לגר תושב לישראל מומר מהו לכותי מהו פשוט מיהא חדא [ו]גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים כותי וישראל מומר אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל: בעו מיניה מרבי אמי עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מהו שיטול את דמיו א"ל ר' ירמיה לרבי זריקא פוק עיין במכילתיך נפק דק ואשכח דתניא [ז]המוכר ביתו לעובד כוכבים דמיו אסורין ועובד כוכבים שאנס ביתו של ישראל ואין בעליו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות שלהן מפני שהוא כמציל מידם ודילמא ה"מ בית דכיון דלא סגי ליה בלא בית לא אתי לזבוניה אבל עבדא דסגי ליה בלא עבדא אתי לזבוניה או לא שלח להו ר' אמי מיני אמי בר נתן תורה יוצאה לכל ישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים [ח]מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים מפני שהוא כמציל מידם [ט]א"ר יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא ת"ש [י]דאמר ריש לקיש [כ]המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשר' בדמיה ודלמא שאני עבד דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות ואיכא דאמרי אמר רבי יהושע בן לוי [ל]המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו דוקא או לאו דוקא תא שמע [מ]דאמר ריש לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה שאני עבד דלא הדר ליה אלא בהמה טעמא מאי משום דהדרא ליה לקנסיה טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא [נ]ומלתא דלא שכיחא לא גזרי בה רבנן בעא מיניה רבי ירמיה [ס]מרבי אסי [ע] מכר עבדו ומת מהו שיקנסו את בנו אחריו אם תימצי לומר [פ]צרם [צ]אוזן בכור ומת קנסו בנו אחריו משום דאיסורא דאורייתא היא אבל הכא איסורא דרבנן ואם

ה) [חולין קלא.], ב) [פי' שלקח אנס עובד כוכבים בחובו שלא כדין. עיין ועי' פרש"י לקמן נח: ד"ה לו ממנה אנפרות], ג) [בכורות ג.], ד) שם, ה) [ג"ז שם], ו) [עירובין סג: וש"נ], ז) [עי' תוספות בכורות לד: ד"ה בעא], ח) מ"ק יג. בכורות לד:, ט) [דברים ז], י) [ויקרא כב], כ) [לעיל י:],

גליון הש"ס

גמ' מבר עבדו ומת. עיין תנאות שור סימן לט סק"ו:

מוסף רש"י

אם בחובו. שהיה חייב לו דבר קצוב ממון, חייב לעשר. ממקום אחר וליתן לכהן, שהרי הוא כמוכר (חולין קלא.). אם באנפרות. בהפסד ועל חנם (שם) גזל בעלמא (לקמן נח:). דוקא או לאו דוקא. דלא קנסינן ליה כולי האי, אי נמי טפי מהכי קנסינן ליה אם אין העכו"ם מתרלה בכך (בכורות ג. ע"ש). ת"ש כו' עד עשרה בדמיה. מדגבי עבד מני מאה וכבא עשרה, שמע מינה דוקא קאמר, דאי לאו דוקא ליתני תרוייהו מאה או תרוייהו עשרה (שם). צרם אוזן בכור. לרס כהן אחן בכור לפקלו במום, דבכור ניהג בזמן הזה ומי שיש לו בכור ומתנו לכהן וכהן מטפל בו עד שיומם מאליו ואכלנו, דאיתו רשאי לאכלו כל זמן שלא הומם, דקדשים בתוך הוא, ואם לרס אחן בכור להמיתו קנסוהו רבנן, כדאמרינן בבכורות (לד.) הלורם אחן בכור הרי זה לא ישחוט עולמית, דקנסינן ליה על דעבד איסורא, כדכתיב כל מום לא יהיה בו, קרי ביה לא יְהֶיֶה, להטיל בו מום, והייגו דקאמר אם תמצי לומר וכו', דקא מיבעיא ליה התם לרס אחן בכור ומת מהו שיקנסו בנו אחריו וכו' (מו"ק יג. מבח"ר).

תוספות רי"ד

שלח ר' אמי מיני אמי בר נתן תורה תצא לישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים ומעלה בערכאות דוקא אי לאו דוקא ולא איפשיט. אר"ל המוכר בהמה גסה לכנעני קונסין אותו לפדותה עד מאה בדמיה בעא מיניה ר' ירמיה מרבי אמי מכר עבדו לכנעני ומת מהו שיקנסו בנו אחריו לדדיה קנסוהו רבנן והא ליתיה או דלמא לממוניה קנסוה והא איתיה ופשט ליה לדדיה קנסוה לבריה לא קנסוה

קיט

א ב ג ד ה מיי' פרק ח מהל' עבדים הלכה ב ע"ל הלכה ו סמג עשין פז טור ש"ע י"ד סימן רסו סעיף פ בהג"ה וע"ש:

ו [מיי' פ"ו מהל' מעשר הלכה י טו"ע יו"ד סי' שלא סעי' קיט]:

קכ ז מיי' פ"ט מהל' ע"ז הלכה יג סמג לאוין מח:

ח מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה יג טוש"ע יו"ד סי' רסו סעיף פא:

קכא ט מיי' פרק כ מהל' שבת הל' ג סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד:

קכב י מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ח סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף פ:

קכג כ מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ז טוש"ע י"ד סי' שיג ס"ג:

נטייבה. פי׳ בקונטרס נזדבלה וקשה דהא איסורא דרבנן הוא והיכי פשיט מינה בנכורות בפ׳ פסולי המוקדשין (דף לד:) אגרס אזן דהוי איסורא דאורייתא וכן הכא מפקע ליה ממלות היכי פשיט מינה ומפרש ר״ח נטייבה תרא בה חרישה יתירא דהוי דאורייתא ונדיירה כפירוש הקונטרס ואף על פי שהוא דרבנן חשיב טפי מנתקווצה ומייתי ראיה מנטייבה ומיהו אכתי קשה הכא היכי פשיט דילמא עבד שאני דמפקע ליה ממלות תמיר טפי מאיסורא דאורייתא כדאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (שם דף לד:) ואומר ר״ת דגבי שביעית אית לן להמיר טפי מבשום מקום לפי שהיו מזלזלין בה כדאמרינן בסוף הניזקין (לקמן נד.) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה דלא קנסו בנו אחריו ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו[2] דמשמע לעולם אפילו בנו כיון דקנסו זכה בו הלוה ובשנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים דאמר ר׳ יוסי הכל יהא מונח עד שיבא אליהו (ב״מ דף לז.) התם קנסין להו כי היכי דלודי ואם היה מחזיר לבנו לא היה מודה:

שנתקווצה. פי׳ ר״ח קולין התלושים בה וכן מפרש בירושלמי אבל מחוברים הן אסורין מדאורייתא כדאמרינן בפרק הבונה (שבת דף קג.) התולש עולשין והמזרע זרעין אם ליפות הקרקע כל שהוא אע״פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא ליכא לאוקמי בהכי דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה:

[3]**לחוצה לארץ יצא לחירות.** ואם תאמר היכי דמי אי אזיל מנפשיה איבד את זכותו כדאמר בשמעתין דבעל כרמו אינו יכול להוציאו כדאמרינן בשלהי כתובות (דף קי:) דאין הכל מוציאין ויש לומר דמיד בשמכרו קנסינן ליה פן ישללנו לוקח בדברים ליך אחריו: מידי

ואם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד ומת [1]לא קנסו בנו אחריו משום דלא עבד איסורא הכא מאי לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה או דילמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה אמר ליה תניתוה [4]בשדה שנתקווצה בשביעי׳ תזרע למוצאי שביעית [5]נטייבה או נדיירה לא תזרע למוצאי שביעית וא״ר יוסי בר׳ חנינא [6]נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידי׳ קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן [7]אמר אביי [8]נקטינן טימא טהרות של חבירו ומת לא קנסו רבנן בנו אחריו מ״ט [9]היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן היא לדידיה קנסוהו רבנן לבריה לא קא קנסו רבנן: או לחוצה לארץ: תנו רבנן [10]המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני רבן שמעון בן גמליאל אומר פעמי׳ יצא ופעמים לא יצא כיצד אמר פלוני עבדי מכרתיהו לפלוני אנטוכי לא יצא לאנטוכי שבאנטוכיא יצא והא תניא מכרתיהו לאנטוכי יצא לאנטוכי השרוי בלוד לא יצא לא קשיא הא דאית ליה ביתא בארץ ישראל הא דאית ליה אושפיזא בארץ ישראל [11]בעי רבי ירמיה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור מהו תיבעי למ״ד [12]הדין [13]עמה תיבעי למ״ד הדין עמו תיבעי למאן דאמר הדין עמה כיון דהדין עמה כדידה דמו או דילמא כיון דמשעבדי ליה לפירא כדידה דמו ותיבעי למאן דאמר הדין עמו כיון דהדין עמו כדידיה דמו או דלמא כיון דלא קני ליה לגופיה כדידה דמו תיקו: אמר ר׳ אבהו שנה לי רבי יוחנן [14]עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם רבו יצא לחירות והתני ר׳ חייא איבד את זכותו לא קשיא [15]כאן שדעת רבו לחזור כאן שאין דעת רבו לחזור והתניא יוצא העבד אחר רבו לסוריא יוצא לא סגי דלא נפיק והתנן [16]ואין הכל מוציאין אלא יצא העבד אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם אם דעת רבו לחזור כופין אותו ואם אין דעת רבו לחזור אין כופין אותו אמר רב ענן שמעית מיניה דמר שמואל תרתי חדא הך ואידך דאיתמר [17]המוכר שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר מכורה ויוצאה ושמואל אמר [18]אינה מכורה כל עיקר בחדא הדרי זביני ובחדא לא הדרי זביני ולא ידענא הי מינייהו אמר רב יוסף ניחזי אנן מדתני בברייתא המוכר עבדו לחו״ל יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני שמע מינה קנייה רבו שני ולא הדרי זביני וכי אמר שמואל התם אינה מכורה [19]ומעות חוזרין ורב

נטייבה. גבי מכוון מלאכתו במועד שיכול לעשות קודם המועד או להניחה מלהתחיל בה עד לאחר המועד וכיון דלמנסם להתחיל בה סמוך למועד שאם לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד ויהיה מותר לגומרה ותנן התם (מו״ק דף יג.) וכולן אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו ואינצעיא לן כוון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ואם תמצא לומר בההיא תפשטו לן דקנסוהו ואע״ג דלא עבד איסורא כ״ש הא דעבד איסורא אבל אם תמצא לומר בההיא דלא קנסוה אכתי הא מצעיא לן דהתם הוא דלא עבד אבוה איסורא שהרי מת קודם המועד ולא בא לידי איסור: **לממוניה.** לפלוגתו מנכסיו: **והא איתיה.** ביד בנו: **שנתקווצה.** ניטלו ממנו קוצים וברקונין ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן התורה לא קנסוהו ותזרע למוצאי שביעית: **נטייבה.** מזבלה והולך[2] לה זבל בעגלות ומשאות: **נדיירה.** על ידי דיר בהמה לזבלה עבודת קרקע היא וקונסין אותו: **לא קנסו בנו אחריו.** לשלם ואע״ג שהוא חייב לשלם כדתנן בהניזקין (לקמן דף נב:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב: **שאינו ניכר.** הטומאה אינה ניכרת בפירות: **לא שמיה היזק.** לחייב נכסיו מן התורה: **לחוצה לארץ.** אפילו לישראל: **לפלוני אנטוכי.** משמע שנולד באנטוכיא ולא משמע שנולד ודר באנטוכיא ואיכא למימר לא לקחו על מנת להוליכו שם הלכך לא יצא לחירות ואפילו הוליכו יש לומר דעתו לחזור: **שבאנטוכיא.** משמע שדירתו שם ועל מנת כן לקחו: **לוד.** בא״י: **הא.** דקתני לפלוני אנטוכי לא יצא עד דאמר שבאנטוכיא: **דאית ליה.** לאלי אנטוכי בית בא״י: **והא.** דקתני לאנטוכי יצא דלית ליה בית אבל אושפיזא אית ליה: **ודעתו לחזור.** לבבל: **מהו.** מי הויא הך איתתא כמוכרת עבד זה לחוצה לארץ בנישואין הללו דקיימא לן (כתובות דף נה:) בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ולא לחירות או לא: **תבעי למ״ד.** (יבמות דף סו:) במכנסת שוס לבעלה וגירשה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמיס אני נותן כמו שמשאוס לי באחריותי בנכסי לאן ברזל הנשואין בכתובה ואיכא למ״ד הדין עמו הואיל ומאותה שעה הס באחריותו ואיכא למ״ד הדין עמה משום שבח בית אביה: **כי דידה דמו.** ולא מכירה היא דהא אם נתארמלה או נתגרשה דידה ניכה: **לפירא.** שהוא משעבד בהן למלאכתו: **דלא קנו ליה לגופיה.** דאי מייתי אי מגרש לה הדרי לה: **לסוריא.** ארס לוכה וכתולה לארץ היא למכירת עבדים כדתניא בפ״ק (לעיל מ.) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחולה לארץ: **יצא לחירות.** ואע״פ שיצא מתחלה לדעת ואי הוה ממי העבד לא הוה רבו מצי כייף ליה כדתנן הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין בשני דייני גזירות (כתובות קי:): **כאן שדעת רבו לחזור.** כשיצא על מנת כן יצא וכיון דמכרו הוי כמוכר מארץ לחולה לארץ: **והתניא.** בגיטותא: **יוצא עבד אחר רבו לסוריא.** משמע דין על העבד לצאת אחר רבו לסוריא. ופריך לא סגי דלא נפיק בתמיה והתנן אין הכל מוציאין [16](ליתנא אחרינא) גרסינן יצא עבד כו׳ עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם ומקמי הך תרצתא הוה גרסינן הכי יוצא עבד אחר רבו לסוריא מכרו רבו שם כו׳ ולא שבקיה לאסוקי לחולה מתניתא עד דפריכה: **אם דעת רבו לחזור.** אם כשיצא על מנת לחזור יצא: **כופין אותו.** להוליכו לחירות: **תרתי.** בשני דברים הללו שמעתי שפסק דין: **חדא הא.** מכירת עבד לחולה לארץ: **ויוצאה.** לבעלים מיד וזה הפסיד מעותיו: **אינה מכורה כל עיקר.** מקל וחומר ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. וקאמר רב ענן בשני דברים הללו שמעתי ממנו מה תהא על המעות: **בחדא אמר דהדרי זביני.** ומוחזרות המעות ללוקח: **ובחדא לא הדרי.** אלא איבד הלוקח מעותיו: **ולא ידענא הי מנייהו.** וא״ת אי לשמואל במוכר שדהו לא הדרי זביני ואיבד מעותיו במאי פליג עליה דרב דהא לרב נמי לא הדרה דקאמר מכורה ויוצאה ודאי פליגי דאילו לרב המכר מכר ואם קנו עמה נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ולשמואל אינו מכר והמעות תמנה מינהו ואין נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ויכולין לחזור בהן ומעות המטלטלין חוזרין ומעות הקרקע תמנה דאדם יודע שאין מכר שדה בשנת היובל וגמר ונתן מעות לשם מתנה: **מדקסני בברייתא.** לעיל בריש דשמעתין: **קנייה רבו שני.** ואיבד מעותיו דאי הדר זביני ורבו ראשון קנייה למה ליה לשני לשחררו היה לנו לכוף את הראשון שיחזור עליו אלמא לא הדרי זביני. וכיון דשמע רב ענן בחדא מנייהו אמר שמואל *דהדרי זביני ודאי גבי שדה אמר שמואל דהדרי ולא הפסיד הלוקח: ורב

(קדושין כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין צריך משיכה, לרב דאמר מכורה ויוצאה, שדה הדרה ומטלטלין מיקנו, לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות תמנה לא מיקנו מטלטלין, דחזקה דקרקע לא הוי חזקה (ערבין בפ.). קנייה רבו שני ולא הדרי זביני. והלוקח מפסיד וכיון דנההיא חזרו דלא הדרי זביני, ודאי כי אמר שמואל בהא אינה מכורה ומעות מחזרין (שם).

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי׳ פ״ז מהל׳ י״ט הל׳ ד סמג לאוין פה עוש״ע מ״מ סימן תקלח סעיף ו:
קכה ב מיי׳ פ״א מהל׳ שמטה הל׳ יד סמג לאוין רסז:
קכו ג ד מיי׳ שם הל׳ יג:
קכז ה ו מיי׳ פרק ז מהל׳ מוכר ומזיק הלכה ג סמג עשין ע עוש״ע מ״מ סימן שפה סעיף ח:
קכח ז מיי׳ פ״ח מהל׳ עבדים הלכה ו סמג עשין פז עוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף פב:
קכט ח מיי׳ שם הל׳ ז סמג שם:
ט [מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הלכ״ו עוש״ע אה״ע סי׳ פח סעי׳ ג]:
קל י כ מיי׳ שם הל׳ ח סמג שם עוש״ע שם סעיף פג:
קלא ל מ מיי׳ פרק יא מהל׳ שמטה הלכה יא סמג לאוין ערה:

גליון הש״ס

רש״י ד״ה קנייה רבו שני וכו׳ דהדרי. צ״ל דלא הדרי:

תוספות רי״ד

או לחוץ לארץ ת״ד המוכר עבדו לחוץ לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני ומפסיד לוקח את דמיו. פי׳ אע״פ שאין הלוקח רשאי להוציאו מא״י בעל כרחו של עבד כדתנן הכל מעלין לא״י ואין הכל מוציאין אחד נשים וא׳ עבדים ואפ״ה כיון שקנאו ע״ד להוציאו קנסי׳ ליה שיוציאנו לחיירות שמא יתפתה וילך אחריו ואע״פ שחרור הלוקח ואומר כשראוה שב״ד כופין אותו לשחרורו אני אדור בא״י אין שומעין לו אלא אמרי׳ כיון שקנאו ע״ד להוליכו לחו״ל קנה עצמו ב״ח. ודוקא המוכר עבדו לחו״ל קנסו אבל המוציא עצמו לחו״ל לא קנסו שהרי אם רוצה העבד למאן ולסרב בו שלא יוציאנו יכול. ולא עוד אלא אי (לא) מכרו שם אחר שיצא אבד העבד זכותו דאמרינן בגמ׳ מפני שהיה לו לסרב ולא סירב וצריך גט שחרור מרבו שני שהמוכר עבדו לכנעני צריך גט שחרור מרבו ראשון דכנעני לא קני ליה אלא למעשה ידיו וקנין האסור עדיין נשאר אצל רבו ראשון אבל כשמכרו ישראל לחו״ל קנה הלוקח שני הקנינים ונסחלק רבו ראשון מעליו סילוק גמור הילכך צריך גט שחרור מרבו שני:

מסורת הש״ס

א) [מ״ק יג.] שביעית פ״ד משנה ב, ב) [עי׳ פרש״י עירובין הנ.], ג) [מ״ק יג. בכורות לד:], ד) [לקמן נג. ושם נסמן], ה) [תוספתא ע״ז פ״ד], ו) [יבמות סו:], ז) [מכוכות קי:], ח) ערכין כט:, ט) במ״א: שהולך, י) רש״ל מ״ז ועיין מ״ד, כ) [מ״ק לב:], ל) [שיין לעיל בתשנה ד׳ מג.].

מוסף רש״י

ראם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד. הא דאמרינן במו״ק (יב:) המכוין מלאכתו במועד, דמיניה כרמו לבבר ואומר במועד תנדרנה שהרי דבר האבוד הוא והתירו חכמים במועד, תאבד ולא יבנדנה הואיל ולבך נמסין, ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנוס בנו אחריו ולא יבנדנה במועד, ואם תימצי לומר התם הוא דלא קנסוין לבנו דהא לא עבד אביו איסורא, דהא מת קודם המועד (בכורות לד:), שדה שנתקווצה. שנטל קוציה ממנה שהיו מלושין ומפחרין בה, תזרע למוצאי שביעית. דליכא למיקנס מידי, דהא לא עבד בשביעית עבודה משונה (שם). נטייבה. מזבלה ע״י עגלות ומשאות של זבל (שם). או נדיירה. על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה מדש או מדשים כדי לזבלה (שם). לא תזרע למוצאי שביעית. דקנסוין דעבד עבודה חשובה בשביעית (שם) כל הני מדלבנן מיהו ואעפ״כ קנסו דלא תזרע למוצאי שביעית (מו״ק יג.). נקטינן. מסורת מלבותינו מנהג מרבותינו (ערובין ה.). טימא טהרותיו כו׳ לא קנסו בנו אחריו. לשלם אע״ג דלדידיה קנסו כדאמרי׳ בפ׳ תרבעה אמות מיקון (בכורות לה.). היזק שאינו ניכר. דהא כעיניה הוא (מו״ק יג.) שהרי אהרותיו מוזמות לפניו ואין היזק ניכר בהן, לא שמיה היזק. למיוסיה אפילו לדידיה מדאורייתא (בכורות לה.). מכורה ויוצאה. ביובל חה הלוקח איבד מעותיו (ערבין בפ:). בחדא הדרי זביני. מחלת מהגן תרתי שמעית מייה דתר שמואל שהמקח בטל והמעות מחיין, אי מהך דהמוכר שדהו בשנת היובל עצמה אי מהך דהמוכר עבדו לישראל בחולה לארץ (שם). ובחדא לא הדרי זביני. אלא הלוקח מפסיד מעותיו, ולא דעבא בהי מיניהו המקח בטל. ואי קשיא פשיטא דמהך דהמוכר שדהו בשנת היובל קאמר שמואל דהמקח בטל והמעות מחיין, דאי מעות אבודין מאי איכא בין רב לשמואל, איכא בינייהו אי שמיט לוקח וקנסן אילנות שהיו בה, לרב דאמר מכורה היא, שדה הדרה בעינה ואילנות דקן קן, לשמואל דאמר אינה מוכרה ומעות מתנה, הדרי אילנות, ואע״ג דלוקח לא שקל זוזי, אי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והמחיק לוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין, דקיימא לן

ורב ענן. דלא ידע בהי מנייהו אמר ברייתא דלעיל לא הוה שמיע ליה דלפשוט מינה: **ואי מדשמואל.** וא"ת לפשוט מדשמואל דאמר אינה מכורה כל עיקר אלמא כיון דלאו מכר הוא מעות חוזרין: **ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמא אינה מכורה.** לענין דפריסת לעיל ומעות מתנה: **רב אמר מעות.** של קידושין חוזרין דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לאם פקדון: **מאי חזית.** במכירת העבד דקנסת לגוקח: **תורא.** חור הכותל שהעבדר נכנס לתוכו ונילול מפני רודפיו: **תורא מנא ליה.** הגגיבה: **היכא דאיכא איסורא.** והנה העבד ביד הגוקח: **אאחריה.** להשיבו במקום: ה"ג **מפקנא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה: לא יצבו באורחא.** בשבעה אומות כתיב: **אל אחדוניו.** אל תוגיאוהו מביניכם להשיבו לעבודת כוכבים שלו: הכי גרסינן **וקשיא ליה לרבי יאשיה: במוכר עבדו לאומה לאחר.** כאן הזהיר הכתוב לבית דין שאם מכרו לא יקנירנו לגוקח אלא יצא לחירות: הכי גרסינן **קשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה: מעמך מיבעי ליה.** אשר יתפרש מעמך מן ארץ ישראל להוציאו לחו"ל כמו אשר הגיע אלהים מאתיו (ברא' מ"ז לא): **שברח מחו"ל לארץ.** דהיינו אשר יצא אליך לארץ: **ע"מ לשחררו.** והזהיר הכתוב לבית דין שיכפוהו שלא להשתעבד בו: **הרי עלמך קנוי לך מעכשיו.** לכשאקנך וכי זבין ליה הו"ל משוחרר למפרע. ומהכא אמרי' ביבמות (דף לג.): דרבי ברבי מאיר סבירא ליה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **לבי כופאי.** חו"ל היא ורב אסדא נמי בבבל הוה: **שלח להו כן תעשה לכל אבידת אחיך: דמשמע להו קראי.** פשטיה דקרא הכי משמע להו טפי והן אינן שומעין לדברי חכמים להכי לא שלח להו ברבי: **דנחמני אם.** כלומר מכירין אנו בך שאסיר אתה ולא תשקר: **מתני' מפני הקנס שבויין.** בגמ' מפרש לה: **גמ' מפני דוחקא דליבורא הוא.** אין לנו לדחוק הלבור ולהביאו לידי עניות בשביל אלו: **או דילמא.** דלא ימסרו עובדי כוכבים נפשייהו וליגרבו וליתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר. ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילהו על הלבור: **באליסר אלפי דינרי.** אלמא משום דוחקא דליבורא הוא: **דליכא אלא חד.** שבוי ת"ק חייב לאיבוד העולם כולו שאם יקלפו על השבויים העתידים לבא ויתבוש בשלשלאות ובחרליים ורבי שמעון לא חייש אלא אם כן יש שבויין אחרים עמו שאם יקלפו השבאין ליסרן ביסורין: **בחשן קידרא בידייהו.** מגיסות הקדרה בידיהן כשהיא רותחת והרואה סבור שאין האור שולטת בהן שלדקניות הן: **אחד מאלף מנאתי.** שהוא לדיק: **אמר ליה.** רב עילים לההוא גברא: **מאי קאמר.** ההוא עורבא: **ביונה מחילא.** ביונה נמשלה דכתיב יונתי תמתי (שיר השירים ה): **סדרן להדדי.** נועצות יחד בבית הכסא: **עדי נוכרין.** אלו השבאין בעלינו הן: **והרדעי נוכרין.** ישראלים אנשיו שבנהרדעא בעלינו היו. כלומר כשם שהם בעלינו כך אלו בעלינו אין אנו צריכין עוד להם: **עדי.** אלו כמו עדא אמרה זאת אומרת (פסחים דף נג.): **לרחקינהו מהכא.** שירחיקונו מכאן: **איהו וההוא גברא.** רב עילים ואותו האיש המבין בלשון העופות: **עבר מבדא.** מעבר המים ולא יכלו להשיגו עוד:

מתני'

[1] ורב ענן [6]ברייתא לא שמיע ליה ואי מדשמואל ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמא אינה מכורה ומעות מתנה נינהו מידי דהוה אמקדש את אחותו דאיתמר [7]המקדש את אחותו רב אמר מעות חוזרין ושמואל אמר [8]מעות מתנה [9]אמר ליה אביי לרב יוסף מאי חזית דקנסינן ללוקח נקנסיה למוכר א"ל לאו עכברא גנב אלא חורא גנב א"ל אי לאו עכברא חורא מנא ליה [2]מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן: ההוא עבדא דערק מחוצה לארץ לארץ אזל מריה אבתריה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה [3]נכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקנא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה דתניא [1]לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי וגו' יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים הכתוב מדבר ת"ל [2]לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו מאי תקנתא [3]עמך ישב בקרבך וגו' וקשיא ליה לר' יאשיה האי מעם אדוניו מעם [10]אביו מיבעי ליה אלא אמר רבי יאשיה במוכר עבדו לחוצה לארץ הכתוב מדבר וקשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה האי אשר ינצל אליך אשר ינצל מעמך מיבעי ליה אלא אמר רבי אחי בר' יאשיה [4]בעבד שברח מחו"ל לארץ הכתוב מדבר תניא אידך [5]לא תסגיר עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח עבד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר היכי דמי אמר רב נחמן בר יצחק דכתב ליה הכי לכשאקנך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו רב חסדא ערק ליה עבדא לבי כותאי שלח להו הדרוה ניהלי שלחו ליה לא תסגיר עבד אל אדוניו [6](שלח להו [3]וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך שלחו ליה והכתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו) שלח להו ההוא בעבד שברח מחו"ל לארץ וכדרבי אחי ברבי יאשיה [7] ומאי שנא דשלח להו כדר' אחי בר' יאשיה משום דמשמע להו קראי אביי אירכם ליה חמרא בי כותאי שלח להו שדרוה לי שלחו ליה שלח סימנא שלח להו דחיוורא כריסיה שלחו ליה אי לאו [8]דנחמני את לא הוה משדרנא ליה ניהלך אטו כולי חמרי לאו כריסייהו חיוורין נינהו: **מתני'** [9]**ה**אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם [10]ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם רשב"ג אומר [11]מפני תקנת השבויין: **גמ'** איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא או דילמא משום [1]דלא לגרבו וליתו טפי ת"ש דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב אמר אביי ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמים עבד: ואין מבריחין את השבויין [2]מפני תיקון העולם רשב"ג אומר מפני תקנת שבויין: מאי בינייהו איכא בינייהו דליכא אלא חד: בנתיה דרב נחמן בחשן קדרא בידייהו קשיא ליה לרב עיליש כתיב [4]אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי הא איכא בנתיה דרב נחמן גרמא להו מילתא ואשתביין ואישתבאי איהו נמי בהדייהו יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי [5] אתא עורבא וקא קרי ליה אמר ליה מאי קאמר אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליה אדהכי אתא יונה וקא קריא אמר ליה מאי קאמרה א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמר [6]כנסת ישראל כיונה מתילא ש"מ מתרחיש לי ניסא אמר איזיל אחזי בנתיה דרב נחמן אי קיימן בהימנותייהו אהדרינהו אמר נשי כל מילי דאית להו סדרן להדדי בבית הכסא שמעינהו דקאמרן עדי גוברין ונהרדעי גוברין לימא להו לשבוייהו דלירחקינהו מהכא דלא ליתו אינשין ולישמעי ליפרקינן קם ערק אתא איהו וההוא גברא לדידיה איתרחיש ליה ניסא עבר במברא וההוא גברא אשכחוה וקטלוה כי הדרן ואתן אמר הוו קא בחשן קידרא בכשפים: **מתני'** [7]ואין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן העובדי כוכבים יותר על כדי דמיהן מפני

מידי דהוה אמקדש אחותו. ולפי האמת יש לחלק דלא שייך המקדש למימר אדם יודע כמו במקדש אחותו דהא רב קאמר דמכורה ויוצאה: **דלא** ליגרבו ולייתו. [8] והא דתניא בפ' נערה (כתובות נג.) נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה שאני אשתו דהויא כגופו יותר מבתו דהכא ועל עצמו לא תיקנו שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו ור' יהושע בן חנניא דפליגא להוא תיובתא בממון הרבה בהגיזקין (לקמן דף נח.) לפי שהיה מופלג בחכמה אי נמי בשעת מורגן הבית לא שייך דלא ליגרבו:

[1] ורב ענן ברייתא לא שמיע ליה. עיין עירובין דף יט ע"ב: **שם** וס"ש דשלח. קשה לי הא י"ל דס"ל כפי ההלכה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"א לפרש הקרא לכדרכו רבי: **שם** אתא עורבא וקא קרי. בערוך ערך מל' מ' הביא מסוגיא זו דרב עילים ידע שיחת העופות וכבר הביאו בסדר הדורות דכאן משמע בהיפוך: תוד"ה דלא ליגרבו וכו'. עיין במלחמות פ"ג דברכות בלישנא דגיטין דנשים בבהמ"ז דאוריתא:

גליון הש"ס

גמ' ורב ענן ברייתא לא שמיע ליה. עיין עירובין דף יט ע"ב: **שם** וס"ש דשלח. קשה לי הא י"ל דס"ל כפי ההלכה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"א לפרש הקרא לכדרכו רבי: **שם** אתא עורבא וקא קרי. בערוך ערך מל' מ' הביא מסוגיא זו דרב עילים ידע שיחת העופות וכבר הביאו בסדר הדורות דכאן משמע בהיפוך: תוד"ה דלא ליגרבו וכו'. עיין במלחמות פ"ג דברכות בלישנא דגיטין דנשים בבהמ"ז דאוריתא:

מוסף רש"י

ורב ענן. דהוה מספקא ליה בהי הדרי ובהי לא הדרי, ברייתא לא שמיע ליה. הן ברייתא דלעיל גבו שהכור לא הוה שמיעא ליה, ואי מדשמואל. ומהכא דאמר שמואל אינה מכורה, לא הוה מלי למשמע מידי, דממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא מעות שנתן לוקח למוכר מתנה הן ביד מוכר, ואיכא בין לרב לשמואל הך דפריסת לעיל (ערכין ל.). **רב אמר** מעות חוזרין. הקידושין מחוירין לו (ב"מ סו.) דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לאם פקדון, ושמואל גמר ונתן לאם מתנה (ערכין ל.). **מאי חזית דקנסינן** ללוקח. גבי מוכר עבדו בחוצה לארץ דאמרינן לא הדרי אביי ומפקיר לוקח, נקנסיה למוכר. שיהו מעות מחוירין ויוציאו מוכר לחירות (שם). **לאו** עכברא גנב אלא חורא גנב. עכבר הגונב ומניח כחור, אם לא היה לו חור ליהנות בו לא היה גונב, הלכך חורא קא גניב ליה, ס"ג אם לא היה מוצא ליקח לא היה מוכרו (שם). **חורא מנא ליה.** המור מאין לו הגגיבה (שם). **היכא דאיכא איסורא.** דהיינו לוקח שהעבד אצלו אל אדוניו. אחכה לב"ד שלא יפגיהו בעליו להשתעבד בו (קדושין סג.). **בלוקח עבד ע"מ לשחררו.** ומחכר שלא להשתעבד בו (יבמות צג.) דאי בשחרדו ונא להשתעבד בו לא קרי ליה קרא עבד (קדושין סג.). **דנחמני את.** נראה בעיני דעל שם שרבה בר נחמני גדל אביי בביתו ולמדו תורה שהיה יפוס, השיאו את שם אביו נחמני, רבה שהם הוא רבה בר נחמני (לעיל לד.). **אין פודין בו מפני תיקון העולם.** שלא יבגילו להעלות על דמיהן (כתובות נב:).

תורה אור השלם

1. לא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: שמות כג לג
2. לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו אֲשֶׁר יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו: עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תּוֹנֶנּוּ: דברים כג טז-יז
3. וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג
4. אֲשֶׁר עוֹד בַּקְּשָׁה נַפְשִׁי וְלֹא מָצָאתִי אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מָצָאתִי וְאִשָּׁה בְכָל אֵלֶּה לֹא מָצָאתִי: קהלת ז כח

תוספות רי"ד

א"ל אביי לרב יוסף מאי חזית דקנסית ליה ללוקח להפסיד דמיו ליקנסיה למוכר שיחזיר לו מעיקרו א"ל מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסי' א"ר אבהו שנה לי ר' יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם יצא לחירות פי' דהכי אמרן בפ"ק המוכר עבדו בסוריא כמוכר בחו"ל וסוריא נקרא ארם צובה דמשק ודמשק בכלל והתני ר' חייא אבד את זכותו מפני שהיה לו שלא לצאת לא קשיא כאן שדעת רבו לחזור פי' לא אבד את זכותו וכאן שאין דעת רבו לחזור איבד זכותו: ההוא עבדא דערק מחו"ל לארץ אתא מריה ואשכחיה אתא לקמיה דר' אמי א"ל ליכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקנא ליה מינך מדר' אחי בר' יאשיה דאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחו"ל הכתוב מדבר ואי קשה ליפקעיה לגמרי כו' אחי ואמאי כתיב ליה שטר אדמיה משום דמצי אמר ליה רביה אנא דדיירנא הכא בא"י ומישתעבדת לי אי נמי מצי אמר ליה מזכיננא לך לאחריני דקיימי הכא מ"ה עבד ניחא ליה בהכי לכתוב ליה שטרא אדמיה וליפוק לחירותא לגמרי: אין פודים את השבויים וכו' מפני תיקון העולם. פי' כדי שלא יתנו לבם לתופשם וגם מפני טורח הצבור ואין מבריחין את השבויים מפני תיקון העולם פי' שלא ישימו האחרים בכבלי ברזל אם יתפשום היום [אז] למחר רבי שמעון בן גמליאל אומר מפני תיקון השבויים מאי בינייהו דליכא אלא חד לרבי שמעון בן גמליאל דאמר מפני תיקון השבויים טעמא דאיכא אחרינו דאיכא למיחש שמא ישימו אותם בכבלי ברזל אבל היכא דליכא אלא חד מותר להבריחו ות"ק חייש לשבויים דעלמא לפיכך אין מבריחין וכו': אין לוקחין ספרים וכו'

קלב א מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' כ טוש"ע חו"מ סימן נ סעיף ג כ:
קלג ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ו:
קלד ג מיי' פ"ו מהל' עבודת כוכבים הל' ן סמג לאוין מז מט:
קלה ד מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה [ו] יא סמג עשין פז טור שו"ע י"ד סימן רסז סעיף פה:
קלו ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טור ש"ע י"ד סימן רנב סעיף ד:
קלז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
קלח ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף"ד:
קלט ח טוש"ע שם סעיף ה:
קמ ט מיי' פ"ח מהל' תפילין הל' יג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רפא סעיף א וטוש"ע חו"מ סי' לט סעיף ז: